

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Dissertatio Triplex Theologica, Ad Mentem Præclarissimi
Ecclesiæ D. S. P. Avgvstini, (Cui consonat Doctor
Angelicvs cum Melliflvo,)**

Schweitzer, Johannes

Coloniæ Agrippinæ, Anno M.DC.LXXXII.

Paragraphus tertius. An secundùm Augustinum in concursu & conflictu opinionum licitum sit eligere & sequi minus probabilem faventem libertati, voluptati & commodo, relictâ probabiliore favente legi ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-39320

PARAGRAPHUS TERTIUS.

An secundum Augustinum in concursu, & conflictu opinionum, licitum sit eligere & sequi minus probabilem faventem libertati, voluptati, & commodo, relictâ probabiliore favente legi naturali aut positiva, &c.

Questio hæc est tam gravis, ut teste Terillo, gravior & acrior controversia nunquam mundum impleverit. Agitur enim de cardine negotii animarum, & fundamento totius Theologiæ moralis.

Notandum est primò: Intellectum speculativum, secundum S. Thomam 1. p. qu. 79. a. 11. à pratico differre in hoc, quòd ille id, quòd apprehendit, ordinet ad solam veritatis cognitionem, hic verò ad opus.

Notandum secundo: ex eodem S. Thomâ ibidem art. 12. in corp. quòd, sicut prima principia speculabilium nobis naturaliter indita pertinent ad quendam specialem habitum, qui dicitur *intellectus principiorum*, ita etiam prima principia operabilium nobis naturaliter indita pertineant ad specialem habitum naturalem, qui dicitur *Synderesis*, cujus actus sunt instigare ad bonum, & murmurare de malo, quos ipsa non intermittit etiam inter densissimas peccatorum nubes, quibus oratio obscuratur.

Notandum tertio: secundum S. Thomam qu. 17. de verit. a. 1. conscientiam non esse potentiam aut habitum,

tum, sed actum, sive iudicium intellectus practici distantis hinc & nunc, quid sit agendum, aut omittendum; quod iudicium si sit conforme veritati objectivæ, & legi æternæ, est conscientia vera & recta: si autem non sit tale, dicitur erronea; & si error oriatur ex levissimis animæ se torquentis ratiunculis, dicitur scrupulosa. Si absque omni formidine de opposito conscientia dicat aliquid esse bonum vel malum, dicitur certa: si adhæreat uni parti ob verisimilitudinem cum formidine de opposito, dicitur conscientia probabilis. Si, vel ob defectum, vel æqualitatem motivorum, neutri parti adhæreat, dicitur conscientia dubia, & si motiva sint levissima, dicitur scrupulosa.

Notandum quartò, quòd secundum S. Thomam I. 2. qu. 19, a. 5. simpliciter omnis voluntas discordans à ratione sive recta, sive errante, semper sit mala; cum enim voluntas non feratur in objectum, nisi ut propositum, & moralitas aliter ab objecto non pendeat, si amplectatur hoc, quod conscientia dicat esse malum, peccat, etsi illud à parte rei sit honestum, sive legi æternæ conforme, quia ut §. præcedenti insinuatum est, lex æterna non derivatur in nos, nec promulgatur voluntati, nisi mediante ratione. Licet autem iudicium erroneum non derivetur à Deo, ratio tamen illud proponit nomine Dei, ut verum, & idcirco habens talem conscientiam æstimat, Deum illud præcipere, cuius oppositum facit; ac proinde graviter peccat contra conscientiam obligantem virtute præcepti divini.

Notandum quintò: Probabilitatem hinc sumi pro

D

verj

verisimilitudine, seu imperfecta imagine veritatis, & quamvis veritas sit simplex & indivisibilis, probabilitatem tamen posse remitti & intendi, prout minus vel magis, pro majori vel minori intellectus humani perspicacitate vel hebetudine, veritas aut falsitas perspicitur: ac proinde duas propositiones contradictorias posse esse simul probabiles, imò unam non posse esse probabilem, sive verosimilem, nisi opposita sit etiam talis. Si enim una sit certò vera, altera est certò falsa, & e contra; sicque neutra est probabilis. Sed quia nequeunt simul esse veræ & legi conformes, una semper est vera, & legi conformis; altera falsa, atque difformis, dum versantur in materia ad fidem & mores spectante; & interdum illa, quæ intellectui apparet probabilior, à parte rei est falsa, & contra legem.

Dixi, *Probabilitatem hinc sumi pro verisimilitudine, &c.* Quia interdum probabile sumitur pro irreprehensibili, & pro eo, quod dignum est, ut ab omnibus approbetur. Sic accipitur, dum dicimus, Clerici alicujus absentiam esse probabilem, qui justis de causis à loco residentiae suæ abest. Sic dicitur ab Apostolo 2. ad Timot. 2. *Sollicitè cura, teipsum probabilem exhibere Deo.*

Notandum sextò, Probabilitatem dividi in intrinsecam & extrinsecam; sive in naturalem & authenticam. Propositio probabilis probabilitate intrinseca dicitur, quæ nititur rationi gravi, sive magni ponderis; Probabilis probabilitate extrinsecâ sive authenticâ, quæ nititur gravi auctoritate Doctorum.

Notan-

Notandum septimò: Possè etiam dividi opinionem probabilem in quietam seu pacificam, & in agitatam seu turbatam. Illa dicitur, contra quam vel nulla, vel exigui momenti argumenta moventur; hæc, quæ gravibus argumentis impugnatur, sumptâ similitudine ab aqua quieta & turbata.

Notandum octavò: In concutlu contrariarum opinionum, illam dici stare pro lege, quæ agit, ut lex, de qua est quæstio, tunc obliget & locum habeat, sive quæ specificat actionem pro illicita; Illa verò contra legem stare dicitur, quæ asserit, legem in materiâ, de qua controvertitur, non obligare, & desinere esse legem, sive quæ specificat actionem, de qua exercenda deliberatur, pro licita. Tuta dicitur, quæ non est obnoxia periculo incurrendæ indignationis divinæ vel humanæ. Probabilior autem, quæ nititur verosimilioribus rationibus, vel graviorum Authorum testimoniis. Ubi & hoc observandum. Ex pluribus rationibus posse interdum constari unam probationem solidam, & sufficientem ad judicandum, tam in foro interno, quàm externo. Potest autem contingere, ut sententia, quæ est tuta, sive quæ stat pro lege, sit minus probabilis non tantùm, sed etiam improbabilis, imò falsa; & econtra, quæ stat modo jam dicto contra legem, sit probabilior & vera. Interdum autem contingit opiniones utrimque pugnare pro lege. Sic Thomistæ affirmant, innocentem per publica allegata convictum posse damnari, & Scotistæ negant, non desumptis argumentis ex regulis probabilitatis, id est, iudiciis reflexo reflexis, sed ex diversarum legum amore;

Illi enim iudicant bonum publicum privati hominis iuribus esse præferendum, hi volunt innocentiam non esse puniendam.

Notandum nonò: Vocem illam, *tutius*, posse duobus modis accipi; primò grammaticè, id est, comparativè, sive ut positivum illi correspondens sit tutum. Secundò Theologicè & adverbialivè, ita, ut loco positivi ei correspondeat malum sive periculum peccati aut erroris.

Notandum decimò: Dubium esse motum intellectus veritatem inquirentis, & ob defectum motivorum, vel in concursu opinionum contradictoriarum, ob æqualitatem motivorum pro utraque parte, suspensum. Si desint motiva, dicitur dubium negativum; si æqualia sint, positivum. Solet etiam dividi dubium in dubium juris, quando dubitatur de legis existentia, sensu aut extensione, & in dubium facti, quando dubitatur de aliquo facto, & utrumque subdividi in speculativum & practicum. Illud dicitur, quando dubitatur de aliquo in genere an sit licitum. Hoc, quando dubitatur hîc & nunc in particulari operabili.

His notatis, sensus quæstionis supra positæ est hîc: An, dum homo deliberat, quid sit hîc & nunc agendum aut omittendum, & omnibus consideratis veritas dependet ex una propositionum oppositarum, taliter deliberanti occurrentium, & illa, quæ nititur graviore auctoritate & pondere rationum, stat pro lege, sive asserit, non esse licitum, & oppositâ minore auctoritate, & minus gravibus rationibus nixa asserit, licere; an, inquam, tunc possit homo licitè & tutò eligere

gere hanc, eamque sequi, relicta illa. Id posse, asserunt Recentiores Probabilistæ. Dico *Recentiores* : quia Probabilistarum aliqui sunt antiqui, aliqui recentiores. Antiqui fuerunt Ethnici, divisi in duas sectas. Aliqui enim admiserunt inter rationes probabiles sive verisimiles aliquam inæqualitatem, defectum, & excessum; tales fuerunt Accdemici, qui docebant, non posse inveniri veritatem, & hinc viro sapienti in omnibus rebus dubiis suspendendum esse iudicium, & acquiescendum in probabilitate. *Academicis*, inquit S. Augustinus lib. 2. cont. Academicos, c. 5. placuit, nec homini scientiam posse contingere, ---- Et tamen hominem posse esse sapientem, sapientisque totum munus in conquisitione veri explicari, ex quo confici, ut nulli etiam rei sapiens assentiatur. Erret enim necesse est (quod sapienti nefas est) si assentiatur rebus incertis. Et omnia incerta esse non dicebant solum, verum etiam copiosissimis rationibus affirmabant. ---- Hinc eis invidia magna conflata est: videbatur enim consequens, ut nihil ageret, qui nihil approbaret. ---- Hinc illi inducto quodam probabili, quod etiam verosimile nominabant, nullo modo cessare sapientem ab officijs asserabant, cum haberet, quid sequeretur. Veritas autem, sive propter naturæ tenebras quasdam, sive propter similitudinem rerum, vel obruta, vel confusa latitaret. Huic sectæ adhæsit Cicero; de quo S. Augustinus lib. 3. contra Acad. c. 15. dicit: *Clamat Cicero, se ipsum magnum esse opinatorem.* Altera secta fuit Scepticorum, & Pyrronianorum, qui inter rationes probabiles non distinguebant, neque ullum excessum aut defectum admittebant, sed vole-

bant esse æquales, & adiaphoras.

Opinatores, five Probabilistæ Recentiores sunt Viri Catholici, & docti; hoc potissimum sæculo exorti, & multiplicati, non ex uno statu hominum, sed ex diverso, id est ex statu ecclesiastico, & diversorum Religiosorum Ordinum familiis, ut probat Nicolaus du Bois, sacrarum Literarum in Universitate Lovaniensi Reginus Professor, in Tractatu ad Propositiones ab Alexandro VII. damnatas, & merito reprehendit eos, qui, si quid exorbitans in uno vel altero Scriptore alicujus familiæ legerint, velint esse communem illius familiæ doctrinam, cum non magis id sequatur, quàm, quod sit doctrina alicujus Universitatis, si aliquis illius Doctor eam docuerit. Merito etiam hac de causa arguitur à quodam Recentiore P. Georgius Rhodius, Societatis Jesu Scriptor, eò quod disp. 2. de actib. human. quæst. 2. sect. 3. asseruerit, sententiam suam de Tutò eligendâ opinione minùs probabili in concursu probabilioris & tutioris, esse doctrinam Theologorum Societatis; contrarium enim patet ex Epistolâ secundâ §. 4. Patris Mutii Vitelleschi, Prudentissimi Societatis Generalis, contenta in libro Antvverpiæ impresso Anno 1653 pag. 432. ut testatur Vir eruditissimus Stephanus Gradus, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, in disputatione de Opinione probabili, cum P. Honorato Fabri, Anno præterito Romæ impressa, cap. 5. Movit enim ibi Pater Generalis suos his verbis: *Qui docent, scribuntvè, minimè hac regulâ & normâ in delectu opinionum utantur: TUERI QUIS PO- TEST:*

TEST:

TEST: PROBABILIS EST: AUCTORE NON CARET: VERUM AD EAS SENTENTIAS ACCEDANT, QUÆ GRAVIORUM MAJORISQUE NOMINIS DOCTORUM SUFFRAGIIS SUNT FREQUENTATÆ, QUÆ BONIS MORIBUS CONDUCCUNT MAGIS, QUÆ DENIQUE PIETATEM ALERE, ET PRODESSE POSSUNT, NON VASTARE, NON PERDERE. *Quoniam verò Constitutiones, Decreta, Regulas probè callent de sancto Thomâ sequendo, de non promovendis ad Cathedras, aut etiam removendis, qui ejusdem doctrinam parvi facere, aut cordi non habere præ se ferunt, præsertim, si NOVITATUM AMANTES deprehendantur, qui nullâ ratione sunt ferendi. Reliquum mihi præterea nihil est, nisi, ut hac ipsa serventur, &c.* Et ibidem ait: *A sententijs nonnullorum in Societate, in rebus præsertim ad mores spectantibus plus nimio liberis, non modò periculum esse, ne ipsam evertant, sed ne Ecclesia etiam Dei insignia afferant detrimenta.* Cujus monitionis videtur fuisse memor P. Hieronymus Placentia, ejusdem Societatis in Academia Parmensi Theologiæ Professor, qui in censura libri patris Mercori, Ordinis S. Dominici, & acerrimi vagæ probabilitatis Impugnatoris, ait: *Sentiet Christiana Ecclesia plurimùm se lucubrationibus hisce debere, quod dum ex lege opinandi licentiam multiplici solidarum rationum vallo coercent, avita morum integritati aureas moliantur conspides in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, &c.*

Advertat hic prudens lector, & judicet secundum desiderium opponentis cujusdam, qui in disputatione aliqua proponit hanc quæstionem: *An Doctores Societatis sint arguendi temeritatis in nimia licentia opinandi, & respondet, Authorem dissertationis de Radice propositionum damnatarum nihil minus profiteri, quam, ut velit Societatis Doctores in suspicionem vocare. Sed quid inquit, refert seu aperto Marte, seu dolose, & per insidias ladamur? judicet prudens lector, & productis his à me allegatis ex Epistola Generalis Mutii testimoniis subjicit: Author quomodo excusat Iesuitas? Respondeo, me Iesuitas taliter excusasse, qualiter excusavi religiosos aliorum ordinum & proprii & qualiter ipse opponens eos excusavit, imò magis, ut patebit. Sed docet, ait, & relinquit conclusionem faciendam, id est, Author dissertationis, conclusionem videlicet hanc, quam ipse opponens fecit. Prævia enim mordaci invectiva in Vincentium Baronium Dominicanum, tanquam hominem tenebris dignum (quem alibi comparat Molinæ in calumniando) subjungit: Quod igitur officii Author dissertationis omisit: nego hic præsto, & respondeo, quod Mutius Vitelleschus reprehendendo aliquos Sociorum laudabiliter fecerit (& ego satis dixi, quod laudabiliter fecerit, dum eum nominavi prudentissimum Generalem) pro cura, quam erga Societatem gerebat. Vbi rosa, ibi etiam spina, id est, in tanto ingeniorum præstantissimorum concursu, qualibus laus Deo Societas abundat, non potuerunt non aliqua subinde extravagantia & prona in nimiam sentiendi (quomodo excusat &c?) licentiam reperiri, quæ proinde constringenda fuerant, ut ad communem*

munem

munem aliorum è Societate Doctorum cautelam, & circumspeditionem reducerentur. Hæc est conclusio, ob cuius omissionem Authori dissertationis istam exhibuit reverentiam memor obligationis. Prævaluit concupiscentiæ impetus. Non fuit contentus hac assertione mea, probabilis dari, non in uno statu hominum, sed in diversis etiam religiosorum familiis; nec relatione clarorum verborum P. Generalis, sed voluit hanc deductionem apertam, aliqua extravagantiâ, & prona in nimiam sentiendi licentiam ingenia, etiam inter Doctores Societatis reperiri, autoritate P. Generalis constringenda, & reducenda ad aliorum cautelam &c. Sicque excusari Doctores Societatis; & quia hæc non dixi, dolose & per insidias læsi, quod non magis intendi, quam lædere Doctores mei Ordinis. Si talia dixissem, ipso iudice non læsissem, nisi fateatur, se taliter loquendo eos læsisse, per insidias, vel potius aperto Marte, si Author læserit per insidias, iudicet prudens lector &c.

Præterea mihi succenset, quod dixerim P. Rhodium merito fuisse reprehensum, quod asseruerit, sententiam de tuto eligenda minus probabili in concursu tutioris & probabilioris esse doctrinam Societatis. Addo, inquit, iteramque affero, sententiam probabilisticam nempe de tuto sequenda minus probabili &c. Non solum esse communem, sed adeò unanimiter eam teneri à Doctoribus Societatis, ut nemo penitus discrepet, id quod scire poterat, & debebat, & utique sciebat Author &c.

Hæc præfidenter asserit: & si verum sit testimonium ejus, oportebit me agnoscere errorem. Sed erit error excusabilis; quia est quæstio facti, an scilicet

omnes Doctores Societatis nullo penitus discrepante sint vagæ probabilitatis defensores ! In quæstionibus facti potest dari error invincibilis. Non habeo, multò minus legi, omnes omnium Doctorum Societatis libros, quomodo ergo scire poteram, debebam, & sciebam? & ipse assertor nescivit, etsi iterum atque iterum asseruerit, ut constabit. Si igitur probavero, quod aliqui Doctores Societatis non sint vagæ probabilitatis defensores, cognoscat prudens lector, quod hic assertor cum Rhodio merito possit reprehendi, quod tam constanter iterum atque iterum asseruerit, omnes Doctores Societatis, nullo penitus discrepante, tenere hanc sententiam. Adde igitur iterumque assero, quod dictus assertor iterum iterumque asserendo, iterum iterumque erraverit, & probo, incipiendo ab illo, qui fuit Societatis præclarissimum lumen & Eminentissimus Ecclesiæ Cardinalis, videlicet Bellarmino doctrina & pietate clarissimo, qui in opusculo ad Episcopum Theanensem nepotem suum sic ait, *Si quis velit in tuto salutem suam collocare, is omninò debet certam veritatem inquirere, & non respicere quid multi hoc tempore dicant, aut faciant, & si rei certitudo non possit ad liquidam apparere, debet omninò tutiorem partem sequi, (qualis non est minus probabilis stans pro libertate & commodo contra legem) & nulla ratione, nullius imperio, nulla utilitate temporali preposita ad minus tutam partem declinare. Agitur enim de summa rei, cum de salute aeterna tractatur, & facillimum est, conscientiam erroneam exemplo aliorum induere, & eo modo conscientiam non remordente ad eum locum descendere, ubi vermis non moritur & ignis non extinguitor.*

Huic

Huic adde P. Paulum Comitolum qui lib. 5. Resp. mor. sententiam de probabiliore opinione sequenda, ethice Christianæ caput, ad reliquas Christiani officii tractandas dijudicandasque controversas per necessarium merito appellat, & in oppositam sententiam invehitur tanquam scdam prolapsionem, qua à ratione discedimus, veritatem contemnimus, vel saltem ejus agnoscenda vias obstruimus, aeternæ legi contumeliam imponimus, sceleratos illos judices imitamur, qui contrariis testibus auditis eorum testimonium sequi vellent, quod minus verisimile appareret; eorum etiam imprudentiam sequimur, qui quod verisimilius malum est, eligunt, bono securo prætermissio.

Huic junge, Celladeum, qui in lib. de recta morum doctrina lugduni Anno 1670. edito apud Petrum Chevallier, ut refert Jacobus à S. Dominico Ordinis Prædicatorum, nobiscum sensit, & efficaciter & apertè vagæ probabilitatis nævos manifestavit. Junge ex eadem Societate P. Michaellem Elizardam in opere de recta morum doctrina, & candidatum Philaethem seu P. Andream Blancum, qui, teste Mercoro, hujus nostri sæculi libertatem in moralibus in Italia compefcuit primus. Quid senserit P. Hieronymus Placentia patet ex supra citata approbatione lib. P. Mercori, & quid censerit Societatis Generalis Mutius, constat similiter è dictis; & si quis desideret scire, quod ipse sanctissimus Societatis Fundator judicaverit, refert laudatus Jacobus à S. Dominico, verba desumpta ex 4. part. c. 5. num. 5. constitut. sequantur (id est, professores Societatis) in quavis facultate securiorem doctrinam, qualis

qualis est in concursu sententiarum probabilior, meo iudicio, & intra citandorum accipiendo ly securiorem adversativè, prout opponitur non securæ, qualis est minus probabilis, ut probabitur.

Non dubito, quin plures sint in Societate sententiæ nostræ patrocinantæ, sed sufficiunt horum testimonia, ad probandum, quod memoratus Assertor, iterum, iterumque asserendo, iterum, iterumque vincibiliter, vel invincibiliter erraverit.

His omnibus diligenter perpensis, iudicet prudens lector, an hæc propositio: *Author dissertationis dolosè & per insidias læsit Doctores Societatis*, sit practicè probabilis, stando definitioni asserentis, id est, an nitatur motivo gravis simpliciter momenti, sive potente movere virum pium & doctum, ad assentiendum? & quomodo cohæreat ista propositio cum hac, quæ de eodem habetur in dicta disputatione: *mihî valdè probabile est, Authorem dissertationis sine animi malignitate scripsisse?*

Formavit & publicavit plures practicè scilicet probabiles, de aliis viris, sine addito fundamento, quæ iudicio virorum prudentium etiam omitti debuissent. Scio, quid sentiant de tali docendi modo prudentes, etiam illi, qui traditas sententias non averfantur. Poterat sine his, per quæ auditores & lectores prudentes non ædificantur, nec alliciuntur, sententia defendi. indigere videtur reductione ad aliorum sui Ordinis circumspctionem. His præmissis

Respondeo & dico: in concursu opinionum contradictoriarum non est licitum sequi minus probabilem, faventem libertati &c. relicta probabiliore favente